

آینده حرفه حسابرسی؛ روش تحلیل سناریو

ترجمه: محمد جواد صفار

فرهود صابری سرابی

K. Backhaus, H. Kirsch, and CH. Rossinelli

مقدمه

وضعیت آینده هر پدیده‌ای تابع عوامل و شرایط متعددی است. آینده حرفه حسابرسی نیز از این قاعده مستثنی نیست. به‌طور مثال در دو دهه گذشته روی دادن شرایطی همچون رسوایی‌های مالی شرکت‌هایی مانند انرون، ورلدکام و پارمالات، تغییرهای قانونی در رابطه با نظارت‌های مالی و تحولاتی چشمگیر در حوزه مسئولیت‌ها و ساختار حرفه حسابرسی از عواملی به‌شمار می‌رود که در شکل‌گیری وضعیت کنونی حرفه حسابرسی تأثیر به‌سزایی داشته است. این شرایط در آینده نیز برقرار خواهد بود و تغییرها و تحولاتی آینده می‌تواند آینده حرفه حسابرسی را تا حد زیادی متأثر سازد. تغییر فضای تجارت جهانی و جهانی‌سازی، درک نیاز حساب‌رسان و ذینفعان به ارائه خدمات نوین مالی و مشاوره‌ای و تحولاتی ایجادشده در زمینه‌های فناوری و به‌خصوص فناوری اطلاعات را شاید بتوان از اصلی‌ترین عوامل مؤثر بر آینده حرفه حسابرسی به‌شمار آورد (Ludwig et al., 2011; Giersberg & Kafsack, 2011). بدین لحاظ، هدف اصلی پژوهش موضوع این مقاله تبیین و تشریح محتمل‌ترین گزینه‌های مرتبط با آینده حرفه حسابرسی در دهه آینده است. در این راستا باید عوامل کلیدی و تأثیرگذار بر آینده حرفه حسابرسی به‌شکل مشخصی شناسایی و تبیین شود. بدین منظور استفاده از روش تحقیق‌هایی از نوع کمی و بسیار دشوار و در عمل غیرممکن است. در این شرایط با بهره‌گیری از روشی با عنوان «تحلیل سناریو»، طیف گسترده‌ای از اطلاعات کمی و کیفی جمع‌آوری و بدین واسطه زمینه تبیین و ترسیم گزینه‌های محتمل در رابطه با آینده حرفه حسابرسی فراهم می‌شود (Mietzner, 2009; Schoemaker, 1995).

بدین منظور، بازتعریف و تشریح روشن و صریح مفهوم «حرفه حسابرسی» از منظر پژوهش‌یادشده لازم به‌نظر می‌رسد. حرفه حسابرسی، شامل ارائه خدمات اعتباربخشی و مشاوره‌ای در رابطه با زمینه‌های مرتبط است. مطابق این تعریف، بخش اعظم فعالیت‌های حرفه حسابرسی را فعالیت‌های اعتباربخشی تشکیل می‌دهد؛ اما خدمات مشاوره‌ای نیز بخش مهمی از این حرفه به‌شمار می‌رود.

تعریف روش تحلیل سناریو

تمامی حرفه‌ها از جمله حسابرسی در راستای تأمین مستمر منافع عمومی، نیازمند تجهیز نمودن خود به منظور رویارویی و مقابله با تغییرها و تحولات آینده هستند. نتایج پژوهش موضوع این مقاله می‌تواند زمینه مناسبی را به منظور شناسایی و تجزیه و تحلیل تهدیدها و فرصتهای پیش‌روی حرفه حسابرسی مهیا سازد و به این حرفه و اعضای آن در جهت تجهیز خود برای آینده یاری رساند (Borjeson et al., 2006).

با توجه به هدف و ماهیت پژوهش یادشده، می‌توان آن را در دسته مطالعات آینده‌پژوهی طبقه‌بندی کرد. روش تحلیل سناریو به شکل کلی شامل سه مرحله اصلی است که در نهایت منجر به تدوین و ارائه چندین سناریوی محتمل در رابطه با آینده پدیده مورد مطالعه می‌شود. به منظور درک ماهیت مراحل روش تحلیل سناریو، هر یک از آنها به شکلی اجمالی تشریح شده است.

مرحله اول: در این مرحله پژوهشگران با برگزاری چندین کارگاه تخصصی سعی می‌کنند تا عوامل اصلی تأثیرگذار بر آینده موضوع مورد مطالعه و شدت و اهمیت هر یک از عوامل شناسایی شده را به شکلی روشن مشخص کنند. کارگاه‌های تخصصی با حضور متخصصان باتجربه از تمامی زمینه‌های مرتبط با موضوع مورد مطالعه، مسئله‌ای تعیین‌کننده به شمار می‌رود. حاصل این اقدام، تعیین عواملی خواهد بود که انتظار می‌رود تأثیر چشم‌گیری بر آینده موضوع مورد مطالعه داشته باشند.

مرحله دوم: در این مرحله نیز پژوهشگران با برگزاری کارگاه‌های تخصصی، به دنبال تبیین و تعیین رویدادهای محتمل در رابطه با هر یک از عوامل شناسایی شده در مرحله قبل خواهند بود. فرض کنید وضعیت جهانی‌سازی و سرعت پیوستن کشورها به فرایند جهانی‌سازی در مرحله قبل به عنوان یکی از عوامل تأثیرگذار بر آینده موضوع مورد مطالعه تعیین شده است. حال در این مرحله سعی می‌شود تا وضعیتهای احتمالی همچون افزایش سرعت جهانی‌سازی و توقف یا کاهش سرعت آن به شکل درخور توجه به عنوان رویدادها و وضعیتهای محتمل در رابطه با آینده عامل مورد نظر، شناسایی و تشریح شود.

مرحله سوم: در این مرحله تمامی یافته‌ها و اطلاعات کسب‌شده در مراحل قبلی با یکدیگر تجمیع و ترکیب می‌شود و در نهایت تعداد زیادی سناریو در رابطه با آینده موضوع مورد مطالعه شکل خواهد گرفت. در ادامه، مراحل به شرح ذیل طی خواهد شد تا سناریوهای غیرمحتمل شناسایی و حذف و در نهایت چند سناریوی محتمل و معقول در رابطه با موضوع مورد مطالعه مشخص شود:

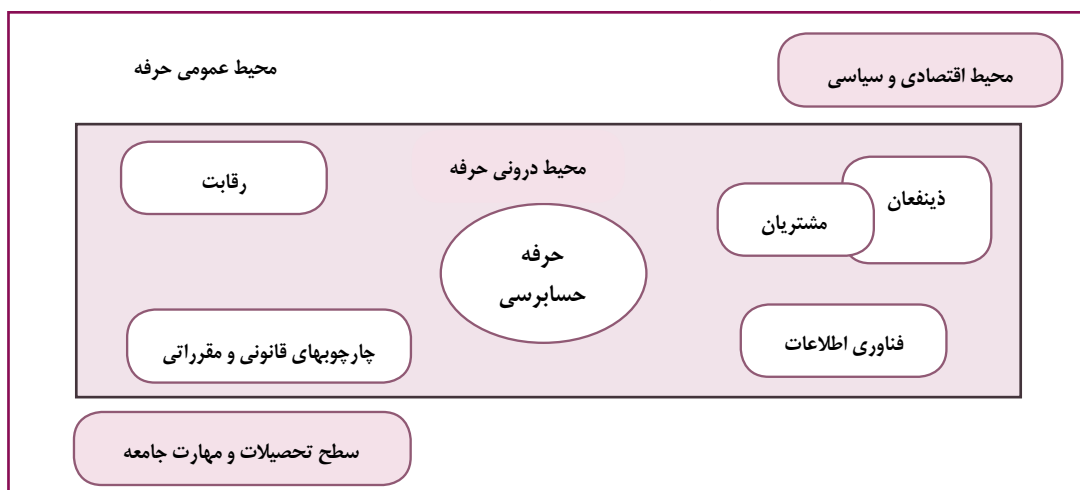
- تجزیه و تحلیل سازگاری،
- تجزیه و تحلیل خوشه‌ای، و
- ارزیابی چندبعدی.

شناسایی عوامل مؤثر

در مرحله اول روش تحلیل سناریو، عوامل تأثیرگذار بر آینده حرفه حسابرسی پیگیری شد تا از این طریق اقدام به تدوین و توسعه سناریوهای محتمل برای این حرفه شود (Fink et al., 2001; Gausemeier et al., 1995). این مرحله با برگزاری کارگاه‌های تخصصی و با بهره‌گیری از نظر متخصصان زمینه‌های گوناگون آغاز شد.

حاصل برگزاری کارگاه‌های مذکور، در نهایت تدوین مدل مفهومی به شکل **مدل ۱** بود. در حقیقت، این مدل به شکلی صریح زمینه‌های مؤثر بر آینده حرفه حسابرسی را تبیین و مشخص می‌کند؛ ضمن آنکه هر یک از زمینه‌های مطرح‌شده می‌تواند در بردارنده چندین عامل مختلف باشد. پس از شناسایی زمینه‌های تأثیرگذار بر آینده حرفه حسابرسی، سعی شد تا مهم‌ترین عوامل مرتبط با هر یک از زمینه‌های شناسایی شده مشخص و تبیین شود. به منظور شناسایی عوامل مرتبط با هر یک از زمینه‌های پیشگفته، ادبیات پژوهشی مرتبط با موضوع تحقیق مورد بازنگری قرار گرفت. در ادامه، مطالعات آینده‌پژوهی مرتبط و سایر آثار منتشرشده در این حوزه تا حدی که امکان آن برای پژوهشگران وجود داشت، مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت و در پایان تمامی نتایج کسب‌شده در کارگاه‌های تخصصی مطرح و در نهایت منجر به شناسایی ۴۴ عامل تأثیرگذار بر آینده حرفه حسابرسی شد. عوامل شناسایی شده به ترتیب هر یک از زمینه‌های مطرح‌شده در **مدل ۱**، در **جدول ۱** خلاصه شده است.

مدل ۱- زمینه‌های مؤثر بر آینده حرفه حسابرسی

جدول ۱- عوامل تأثیرگذار

ردیف	۱- حرفه حسابرسی	ردیف	۳- مشتریان (ادامه)
۱	ساختار حرفه‌ای حساب‌برسان	۲۵	پایبندی مشتریان به ارزشها و هنجارها
۲	بازار خدمات حسابرسی (خدمات اعتباربخشی و مشاوره‌ای)	۲۶	صلاحیت و شایستگی مشتریان
۳	موانع و محدودیت عضویت در حرفه حسابرسی	۲۷	صلاحیت نهادهای ناظر بر مشتریان
۴	خدمات حسابرسی (اعتباربخشی)	۲۸	چگونگی ارتباط فی‌مابین نهادهای ناظر (نظارتی) و حساب‌برسان
۵	خدمات مشاوره‌ای	۲۹	چگونگی ارتباط بین مشتریان و حساب‌برسان
۶	کیفیت گزارشگری مالی		۴- دینفعان
۷	موارد ارجاعی به حساب‌برسان	۳۰	دینفعان اصلی
۸	موارد ارجاعی به مشاوران	۳۱	میزان اطمینان و اعتماد دینفعان به حساب‌برسان
۹	صلاحیت فنی و حرفه‌ای حساب‌برسان		۵- چارچوب قانونی
۱۰	وظایف حرفه‌ای حساب‌برسان	۳۲	قوانین و مقررات حاکم بر حرفه حسابرسی
۱۱	مسئولیت‌های حساب‌برسان	۳۳	قوانین و مقررات حاکم بر مشتریان
۱۲	حق الزحمه حساب‌برسان	۳۴	وضعیت نظارت حرفه‌ای
۱۳	حق الزحمه مشاوران	۳۵	وضعیت سایر نهادهای نظارتی
۱۴	مدت زمان فرایند حسابرسی		۶- فناوری اطلاعات
	۲- رقابت	۳۶	ابزار و راهکارهای نرم‌افزاری
۱۵	بازارهای رقابتی مرتبط	۳۷	حفظ امنیت و محرمانگی اطلاعات
۱۶	ساختار رقبا	۳۸	فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی
۱۷	موانع ورود به بازارهای رقابتی		۷- محیط اقتصادی و سیاسی
	۳- مشتریان	۳۹	توسعه اقتصادی
۱۸	اندازه و حجم کار مشتریان	۴۰	بازار کار
۱۹	وضعیت مشتریان در فرایند جهانی‌سازی	۴۱	محیط سیاسی
۲۰	ساختار قانونی مشتریان		۸- آموزش و جامعه
۲۱	حوزه فعالیت مشتریان (عمومی یا خصوصی)	۴۲	آموزش، تحصیلات و رشد علمی
۲۲	وضعیت عضویت مشتریان در بازارهای سرمایه	۳۴	جامعه
۲۳	پیچیدگی معاملات و روابط تجاری	۴۴	رسانه‌ها
۲۴	وضعیت و کیفیت سیستم کنترل‌های داخلی و حسابرسی داخلی		

تجزیه و تحلیل اثر

بر حرفه حسابرسی» و عامل «ساختار قانونی مشتری» به نظر متخصصان حوزه‌های مختلفی که در این پژوهش مورد پرسش قرار گرفته‌اند، به ترتیب بیشترین و کمترین اثر را بر آینده حرفه حسابرسی در دهه آینده خواهند داشت. با اهمیت‌ترین عوامل تأثیرگذار بر آینده حرفه حسابرسی و زمینه‌های مرتبط با هر یک از آنها، مطابق با نتایج کسب‌شده از نظرسنجی اینترنتی به عمل آمده، در جدول ۲ ارائه شده است.

تعیین عوامل کلیدی

در مرحله نهایی روند شناسایی عوامل تأثیرگذار بر آینده حرفه حسابرسی، آزمون تجزیه و تحلیل اثر انجام شده است. (Herzhoff, 2004; Gausemeier et al., 1995). این آزمون بر مبنای اطلاعات کسب‌شده در مراحل قبل، به تعیین و مقایسه عوامل شناسایی شده تأثیرگذار بر آینده حرفه حسابرسی در دهه آینده می‌پردازد. نتایج آزمون تجزیه و تحلیل اثر، نشان‌دهنده عواملی بود که شباهت بسیار زیادی با یکدیگر داشتند یا در ماهیت با یکدیگر در تناقض بودند. سپس برخی

پس از شناسایی و تبیین اولیه عوامل تأثیرگذار بر آینده حرفه حسابرسی، در این مرحله اقدام به محاسبه و کمی نمودن اثر هر یک از عوامل یادشده به وسیله تدوین و انتشار یک نظرسنجی اینترنتی شده است. این نظرسنجی شامل دو مرحله اصلی بود. اول از پرسش‌شوندگان خواسته شد تا از بین عوامل مطرح‌شده در جدول ۱، تأثیرگذارترین عوامل مؤثر بر آینده حرفه حسابرسی را مشخص و اولویت‌بندی کنند. در بخش دوم و طی پرسشنامه‌ای مجزا، از پرسش‌شوندگان خواسته شد تا با تکمیل نمودن ماتریس ارائه‌شده، اقدام به تعیین ارتباط موجود بین عوامل شناسایی شده و اهمیت این ارتباطات کنند (Gausemeier et al., 2009). در ادامه، ماتریس به دست آمده نشان‌دهنده اولویت و ماهیت هر یک از عوامل شناسایی شده تأثیرگذار بر آینده حرفه حسابرسی و مطابق با نتایج کسب‌شده از نظرسنجی اینترنتی به عمل آمده است. این نتایج حاکی از آن است که عامل «قوانین و مقررات حاکم

جدول ۲- عوامل با اهمیت تأثیرگذار بر آینده حرفه حسابرسی

عوامل	ردیف	زمینه
ساختار حرفه‌ای حساب‌رسان	۱	۱- حرفه حسابرسی
بازار خدمات حسابرسی (خدمات اعتباربخشی و مشاوره‌ای)	۲	
خدمات حسابرسی (اعتباربخشی)	۴	
خدمات مشاوره‌ای	۵	
صلاحیت فنی و حرفه‌ای حساب‌رسان	۹	
بازارهای رقابتی مرتبط	۱۵	۲- رقابت
اندازه مشتری	۱۸	۳- مشتریان و ذینفعان
وضعیت مشتریان در فرایند جهانی‌سازی	۱۹	
وضعیت عضویت مشتریان در بازارهای سرمایه	۲۲	
پیچیدگی معاملات و روابط تجاری	۲۳	
قوانین و مقررات حاکم بر حرفه حسابرسی	۳۲	۵- چارچوب قانونی و مقرراتی
قوانین و مقررات حاکم بر مشتریان	۳۳	
وضعیت نظارت حرفه‌ای	۳۴	

کمک می‌کند تا گزینه‌های مورد انتظار و محتمل در رابطه با آینده هر یک از عوامل کلیدی را تبیین و درک کنیم. در جدول ۴ نتایج حاصل از برگزاری کارگاه‌های تخصصی و به‌کار بستن روش طوفان فکری در مورد شناسایی، بسط و توسعه زمینه‌های ابهام در رابطه با هر یک از عوامل کلیدی مؤثر بر آینده حرفه حسابرسی، به اجمال نمایش داده شده است.

عوامل شناسایی شده حذف و همچنین برخی دیگر از عوامل ترکیب و ادغام شد.

در ادامه، نتایج اجرایی نمودن آزمون تجزیه و تحلیل اثر در قالب عوامل کلیدی و نهایی تأثیرگذار بر آینده حرفه حسابرسی به شکل جدول ۳ ارائه شده است.

ترکیب و ادغام طرح‌های پیش‌بینی‌کننده در جهت تدوین سناریو

نتیجه مراحل بالا، تدوین محتمل‌ترین گزینه‌ها در رابطه با وضعیت آینده هر یک از عوامل کلیدی تأثیرگذار بر آینده حرفه حسابرسی بود. در این شرایط تنها لازم بود تا با ترکیب وضعیت‌های مختلف تدوین شده در رابطه با هر یک از عوامل کلیدی، سناریوهای نهایی در رابطه با آینده حرفه حسابرسی در یک دهه پیش‌رو تدوین و توسعه یابد. واضح است در چنین

تحلیل و جمع‌بندی نتایج مراحل قبلی و توسعه طرح‌های پیش‌بینی‌کننده

پس از شناسایی و تبیین عوامل کلیدی تأثیرگذار بر آینده حرفه حسابرسی، لازم است محتمل‌ترین گزینه‌ها در رابطه با آینده هر یک از این عوامل به‌شکلی روشن تعیین و ارائه شود. بدین منظور، اجرای روش‌هایی همچون طوفان فکری و یا برگزاری کارگاه‌های تخصصی متعدد و شناسایی حداقل دو زمینه ابهام در رابطه با آینده هر یک از عوامل کلیدی، ضرورت می‌یابد. در حقیقت، تدوین این زمینه‌های ابهام به ما

جدول ۳- عوامل کلیدی تأثیرگذار بر آینده حرفه حسابرسی

عوامل	ردیف	زمینه
ساختار حرفه‌ای حساب‌برسان	۱	۱- حساب‌برسان
بازار خدمات حسابرسی (خدمات اعتباربخشی و مشاوره‌ای)	۲	
خدمات حسابرسی (اعتباربخشی)	۳	
خدمات مشاوره‌ای	۴	
حق‌الزحمه حساب‌برسان	۵	
ساختار مشتریان	۶	۲- مشتریان
پیچیدگی معاملات و روابط تجاری	۷	۳- ذینفعان
میزان اطمینان و اعتماد ذینفعان به حساب‌برسان	۸	
قوانین و مقررات حاکم بر حرفه حسابرسی	۹	
قوانین و مقررات حاکم بر مشتریان	۱۰	۵- چارچوب قانونی و مقرراتی
وضعیت نظارت حرفه‌ای	۱۱	۶- فناوری اطلاعات
محیط فناوری اطلاعات	۱۲	
توسعه اقتصادی	۱۳	۷- محیط اقتصادی و سیاسی
بازار کار	۱۴	
محیط سیاسی	۱۵	

قابل طرح، غیرمحمتمل و غیرمنطقی به نظر می‌رسد و از طرفی بسیاری از سناریوهای یادشده از لحاظ ماهوی شباهتها و

شرایطی با تعداد بسیار زیادی سناریوهای قابل طرح روبه‌رو خواهیم بود. این در شرایطی است که بسیاری از سناریوهای

جدول ۴- بسط و توسعه زمینه‌های ابهام در رابطه با هر یک از عوامل کلیدی		
ردیف	عامل کلیدی	زمینه ابهام (نبود قطعیت)
۱	ساختار حرفه‌ای حساب‌رسان	الف) میزان تراکم در سمت عرضه خدمات اعتباربخشی و مشاوره‌ای ب) میزان تخصص‌گرایی حرفه حساب‌رسانی و اهمیت حضور متخصصان در مؤسسه‌های حساب‌رسانی
۲	بازار خدمات حساب‌رسانی (خدمات اعتباربخشی و مشاوره‌ای)	الف) سهم حساب‌رسان از بازارهای مشترک (همچون خدمات مدیریتی و خدمات مربوط به فناوری اطلاعات) ب) رشد و توسعه بازار خدمات حساب‌رسانی (اعم از خدمات حساب‌رسانی و سایر خدمات مشاوره‌ای مرتبط)
۳	خدمات حساب‌رسانی (اعتباربخشی)	الف) حوزه و گستره خدمات ب) ارزش افزوده ایجادشده به واسطه دریافت خدمات حساب‌رسانی (اعتباربخشی)
۴	خدمات مشاوره‌ای	الف) حوزه و تنوع خدمات مشاوره‌ای ب) میزان ارتباط زمینه‌هایی که در آنها خدمت حساب‌رسانی و سایر خدمات مشاوره‌ای ارائه می‌شود ج) محدودیت‌های موجود در راستای ارائه خدمات مشاوره‌ای (حاکم بر مؤسسه‌های حساب‌رسانی)
۵	حق الزحمه حساب‌رسان	الف) قابل مذاکره بودن مبلغ حق الزحمه حساب‌رسانی ب) میزان و مبلغ حق الزحمه خدمات مشاوره‌ای
۶	ساختار مشتریان	الف) کیفیت زنجیره تأمین خدمات حساب‌رسانی (اعتباربخشی و مشاوره‌ای) ب) تنوع راهکارهای تأمین سرمایه
۷	پیچیدگی معاملات و روابط تجاری	الف) پتانسیل بالقوه زیان دیده شرکتها ب) شفافیت معاملات تجاری (شفافیت فضای تجاری)
۸	میزان اطمینان و اعتماد ذینفعان به حساب‌رسان	الف) انتظارات نسبت به عملکرد حساب‌رسان ب) چگونگی ارتباط خدمات حساب‌رسانی و مشاوره‌های قابل ارائه
۹	قوانین و مقررات حاکم بر حرفه حساب‌رسانی	الف) شدت قوانین و مقررات حاکم بر حساب‌رسان (تراکم، سرعت تغییر و ...) ب) حوزه و میزان جرائم و تعهدهای ناشی از تخطی از آن
۱۰	قوانین و مقررات حاکم بر مشتریان	الف) شدت قوانین و مقررات حاکم بر مشتریان (تراکم، سرعت تغییر و ...) ب) تنوع و گوناگونی قوانین و مقررات
۱۱	وضعیت نظارت حرفه‌ای	الف) وظایف و حوزه مسئولیت‌ها ب) تأثیر و نفوذ در تدوین سیاست‌های کلان حرفه حساب‌رسانی
۱۲	محیط فناوری اطلاعات	الف) امنیت در محیط فناوری اطلاعات (محرمانگی اطلاعات) ب) افزایش اثربخشی به‌کارگیری فناوری اطلاعات در صنعت و تجارت
۱۳	توسعه اقتصادی	الف) تغییر و تحول ساختارهای اقتصادی ب) رشد اقتصادی
۱۴	بازار کار	الف) وضعیت دسترسی به نیروی انسانی مناسب ب) موقعیت‌های کاری مناسب
۱۵	محیط سیاسی	الف) وضعیت فرایند جهانی‌سازی ب) ساختارهای قالب و پذیرفته‌شده اقتصادی

جدول ۵- نتایج به دست آمده در رابطه با آینده حرفه حسابرسی

سناریوی ۱: حرفه حسابرسی در سطح بین‌المللی

توسعه فضاهای اقتصادی به همراه گسترش فرایند جهانی سازی منجر به ایجاد شرکتهایی بزرگ با عملکرد بین‌المللی خواهد شد. این شرایط باعث می‌شود تا تقاضای پیش‌روی حرفه حسابرسی نسبت به تدوین و ارائه طیف وسیع و متنوعی از خدمات اعتباربخشی و مشاوره‌ای به شکل چشم‌گیری افزایش یابد. همین امر تا حد درخور توجهی باعث افزایش سطح تخصص‌گرایی مؤسسه‌های حسابرسی خواهد شد. در ادامه به واسطه گسترش بازارهای کار و پیوستن بازارهای کار داخلی به بازارهای بین‌المللی کار طی فرایند جهانی سازی، تأمین نیروی کار متخصص و پویا تسهیل خواهد شد. از طرفی مؤسسه‌های حسابرسی به منظور تأمین بعضی از نیازهای پیچیده مشتریان، ناچار از به‌کارگیری ابزار فناوری اطلاعات به نحوی اثربخش در ارائه خدمات خواهند بود و این شرایط جایگاه به‌کارگیری فناوری‌های نوین در حوزه فناوری اطلاعات را ارتقا خواهد داد. از سوی دیگر، توسعه و گسترش فضاهای تجاری و اقتصادی باعث پیچیده‌تر شدن معاملات و روابط تجاری شده و در این شرایط احتمال وارد شدن زیان و خسارت به شرکتها به شکل چشم‌گیری افزایش می‌یابد. تمامی این موارد در نهایت باعث افزایش ریسکهای قانونی و مسئولیت‌های حرفه‌ای برای حسابرسان خواهد شد. از اینرو نقش عملکرد نیروی انسانی در انجام فرایند حسابرسی بیش از پیش مورد تأکید قرار خواهد گرفت.

سناریوی ۲: تضعیف جایگاه خدمات اعتباربخشی

شرایط بد، راکد و نامطلوب اقتصادی، فضای تجاری بین‌المللی را فرا خواهد گرفت. در این شرایط یکی از اساسی‌ترین تقاضاهای پیش‌روی حرفه حسابرسی، ارائه خدماتی در جهت افزایش اثربخشی و کارایی بازارهای راکد است. بدین منظور، حسابرسان بیش از پیش بر ارائه طیف وسیعی از خدمات مشورتی به شرکتها تأکید خواهند نمود. از طرفی، شرایط بد اقتصادی می‌تواند کار را برای حسابرسان بسیار مشکل سازد. پیچیده‌تر شدن معاملات و روابط تجاری، ریسک زیان دیدن شرکتها را افزایش داده و به تبع آن خطر ابتلای حسابرسان به مسئولیت‌های قانونی و حرفه‌ای افزایش می‌یابد. از سوی دیگر، رسانه‌ها با انتشار خبرهای مربوط به ورشکستگی‌های رخ داده، رویکرد ذینفعان را نسبت به خدمات اعتباربخشی منفی خواهند کرد. در ادامه، حسابرسان تلاش خود را بر افزایش کیفیت خدمات حسابرسی اعم از اعتباربخشی و مشاوره‌ای معطوف خواهند نمود. از سوی دیگر با در نظر گرفتن رویکرد منفی اجتماعی پیش‌آمده در رابطه با حسابرسان و به خصوص خدمات اعتباربخشی، مشتریان تلاش خود را بر رفع نیازهای اطلاعاتی به وسیله تأکید و استفاده از متخصصان داخلی و بهره‌گیری از ابزار فناوری اطلاعات معطوف خواهند کرد. تمامی این موارد در شرایطی است که به واسطه بحران و شرایط نامطلوب اقتصادی موج بی‌کاری فراگیر شده و از همین رو، نیروی انسانی متخصص و باصلاحیت به اندازه کافی در دسترس مؤسسه‌های حسابرسی و سایر شرکتها خواهد بود.

سناریوی ۳: تأکید بر نقش مشورتی حسابرسان

ایجاد و توسعه بازارهای جهانی آزاد و به نسبت یکپارچه باعث کاهش شدت قوانین و مقررات حاکم بر فضاهای اقتصادی و سیاسی خواهد شد و بدین لحاظ آزادی عمل بیشتری را در اختیار بنگاههای اقتصادی و مؤسسه‌های حسابرسی قرار خواهد داد. در این شرایط زمینه شفافیت اطلاعاتی در رابطه با واحدهای تجاری و بنگاههای اقتصادی افزایش یافته و همین امر منجر به کاهش تقاضا برای خدمات اعتباربخشی، به غیر از موارد اجباری می‌شود. در این شرایط حسابرسی شامل اجرای روشهای به نسبت ساده، فرایندهای استاندارد شده و مسائل مربوط به فناوری اطلاعات است که در نهایت باعث افزایش بهره‌وری بنگاهها خواهد شد. مؤسسه‌های حسابرسی نیز سعی خود را در حفظ موارد حداقلی کیفیت نموده و بدین لحاظ اعتماد موجود بین مشتریان و حسابرسان در سطح مطلوبی قرار خواهد گرفت. این شرایط باعث جلب توجه مؤسسه‌های حسابرسی به ارائه خدمات مشاوره‌ای می‌شود و از اینرو مؤسسه‌های مذکور تلاش خود را بر دستیابی به فناوری و مهارت مورد نیاز در ارائه چنین خدماتی معطوف خواهند کرد. در این شرایط، بر خورداری از خدمات مشورتی قابل ارائه از سوی حسابرسان، یکی از زمینه‌های مکمل برای انجام هر کسب‌وکاری به شمار می‌رود.

سناریوی ۴: مؤسسه‌های حسابرسی با سطوح تخصصی پایین

روند جهانی سازی کندتر از قبل پیش خواهد رفت و بخش اعظم فضای اقتصادی و تجاری را بازارهای محدود منطقه‌ای تشکیل خواهند داد. در این شرایط، وضعیت سیاسی و اقتصادی هر منطقه به عنوان عامل بسیار مهمی در تعیین آینده حرفه حسابرسی به شمار خواهد رفت. در این شرایط، بخش اعظم فضاهای اقتصادی را شرکتهایی با اندازه‌های متوسط تشکیل داده و معاملات و روابط تجاری از پیچیدگی خاصی برخوردار نمی‌باشند. از اینرو، خطر ابتلا به مسئولیت‌های قانونی و حرفه‌ای برای حسابرسان در این شرایط بسیار اندک بوده و این امر منجر می‌شود تا حسابرسی به فرایندی به نسبت ساده و استاندارد شده تبدیل گردد. در این شرایط به واسطه متوقف شدن توسعه بازارهای بین‌المللی، شرکتها در بیشتر موارد از خدمات قابل ارائه از سوی مؤسسه‌های حسابرسان داخلی و در زمینه‌های متمایز و مشاوره‌ای بهره خواهند گرفت. همچنین، توقف توسعه بازارهای بین‌المللی و تسلط بازارهای داخلی، باعث ثبات بیش از حد وضعیت اقتصادی شده و در چنین شرایطی تأمین نیروی انسانی متخصص به واسطه جابه‌جایی کم نیروی انسانی، امری مشکل به نظر می‌رسد.

ادامه جدول ۵- نتایج به دست آمده در رابطه با آینده حرفه حسابرسی

سناریوی ۵ : اعمال کنترل‌های شدید بر حرفه حسابرسی

شرایط اقتصادی نامطلوب باعث افزایش فشارها بر حرفه حسابرسی شده و ارکان نظارتی حاکم بر حرفه، قوانین و مقررات سخت‌گیرانه‌ای را بر مؤسسه‌های حسابرسی وضع خواهند کرد. در این محیط، آزادی عمل مؤسسه‌ها بسیار کاهش یافته و مؤسسه‌های حسابرسی در اغلب موارد تنها به ارائه خدمت اعتباربخشی می‌پردازند و از ارائه خدمات مشورتی خودداری می‌نمایند. در این شرایط حتی نرخ حق الزحمه مؤسسه‌ها به وسیله قوانین و مقررات معین شده و این مبالغ در اغلب اوقات در سطوح مناسبی قرار دارند. این موارد باعث می‌شود تا خطر ابتلای حسابرسان به مسئولیت‌های قانونی و حرفه‌ای افزایش یابد و به همین دلیل، فرایند حسابرسی تا حد درخور توجهی گسترش و بسط می‌یابد و به فرایندی پیچیده تبدیل خواهد شد. این امر را می‌توان به‌عنوان پاسخی منطقی از سوی حرفه حسابرسی در مقابل افزایش خطر ابتلا به مسئولیت‌های قانونی و حرفه‌ای قلمداد کرد. اما نامطلوب بودن شرایط اقتصادی و در ادامه ورشکستگی‌های رخ داده، فشار و نظارت بر حرفه حسابرسی و به‌خصوص چند مؤسسه بزرگ را افزایش می‌دهد و این موارد باعث کاهش حسن شهرت حرفه حسابرسی خواهد شد.

سناریوی ۶ : مؤسسه‌های حسابرسی با سطوح تخصصی بالا

وضعیت اقتصادی بین‌المللی و به تبع آن شرایط اقتصادی داخلی کشورها در وضع رکود کلی به سر می‌برد. ممکن است بتوان این امر را برای بنگاه‌های تجاری و واحدهای اقتصادی، شرایطی بحرانی توصیف کرد. شرکت‌هایی با اندازه‌های متوسط در این شرایط به سرعت دارایی‌های خود را از دست داده و به سمت ورشکستگی پیش می‌روند. از طرفی به واسطه تسلط بازارهای تحت کنترل منطقه‌ای، حجم قوانین و مقررات حاکم بر فضاهای اقتصادی بسیار زیاد و متنوع خواهد شد. شرکتها به‌منظور پوشش دادن ریسک خسارات و زیانهای درخور توجه، متمایل به دریافت خدمات مشورتی از مؤسسه‌های حسابرسی خواهند شد. از همین رو، بازار ارائه خدمات مشورتی از سوی مؤسسه‌های حسابرسی جذاب‌تر از قبل خواهد شد. این شرایط پیچیده، وجود متخصصانی با توانایی بالا در مؤسسه‌های حسابرسی را می‌طلبد.

سناریوی ۷ : مشاوران متخصص

با تشدید فضای رقابتی در بازارهای داخلی و بین‌المللی، معاملات و روابط تجاری پیچیده‌تر از قبل می‌شود و از همین رو احتمال ورود زیان و خسارت به شرکتها افزایش می‌یابد. بدین لحاظ، انتظارهای اجتماعی از حرفه حسابرسی افزایش می‌یابد و مراجع قانونی و حرفه‌ای تعهدها و مسئولیت‌های سنگین و فراتر از اصولی را بر حرفه حسابرسی تحمیل می‌کنند. در این شرایط، حسابرسان فرایند حسابرسی را تا حد امکان به‌منظور پوشش دادن خود در مقابل ابتلا به مسئولیت‌های قانونی و حرفه‌ای عمیق‌تر و پیچیده‌تر می‌نمایند. این موارد به‌علاوه حق الزحمه کم و ناکافی خدمات اعتباربخشی، در نهایت باعث می‌شود تا حرفه حسابرسی از موارد کم جذابیت به‌منظور ورود افراد جدید تلقی شود. بدین لحاظ، حسابرسان به‌منظور کسب مقدار معقولی از درآمد درصدد ارائه حجم بیشتری خدمات مشورتی برمی‌آیند. شرایط یادشده منجر به افزایش کیفیت خدمات اعتباربخشی و مشاوره‌ای قابل ارائه از سوی مؤسسه‌های حسابرسی می‌شود و این امر ارتقای جایگاه حرفه‌ای و اجتماعی حرفه حسابرسی را به‌همراه خواهد داشت.

سناریوی ۸ : ارتقای جایگاه حرفه حسابرسی

رشد و توسعه فضای اقتصادی بین‌المللی زمینه را برای توسعه اغلب کسب‌وکارها از جمله حرفه حسابرسی فراهم می‌آورد. مؤسسه‌های حسابرسی بزرگ در سطح بین‌المللی ایجاد شده و اقدام به برآوردن انتظارهای مشتریان در سطح مطلوبی از کیفیت می‌کنند. در عرصه بین‌المللی، قوانین و مقررات به‌نسبت شدید و یکپارچه‌ای بر حسابرسان و مشتریان حکمفرما خواهد بود. با در نظر گرفتن زمینه‌های مساعد برای رشد و توسعه، حرفه حسابرسی گسترش یافته و به ارائه خدماتی با ارزش افزوده درخور توجه به مشتریان می‌پردازد. در این شرایط افزایش تقاضا، اعتماد و انتظارها از حرفه حسابرسی باعث می‌شود تا مؤسسه‌های حسابرسی با شرایط مطلوبی روبه‌رو و به‌شکل اثربخش‌تری از گذشته ادامه فعالیت دهند. درآمد خدمات اعتباربخشی در این شرایط مطلوب است و حسابرسان بابت ارائه خدمات مشورتی درآمدهای اضافی کسب می‌نمایند که باعث افزایش رضایت آنها می‌شود. موارد پیش‌گفته باعث می‌شود تا فشار رقابتی بر حرفه حسابرسی، از بابت ارائه خدمات اعتباربخشی و مشاوره‌ای ناچیز باشد. در این شرایط، فعالیت به‌عنوان حسابرسان یک موقعیت شغلی جذاب و پرطرفدار به حساب می‌آید.

قرابت‌های بسیار زیادی با هم داشته یا گاهی دارای تناقضهای محتوایی است. به‌همین منظور، لازم بود تا تعدادی از سناریوها به‌شکلی منظم و بدون از قلم افتادن اطلاعات مفید، از جمع سناریوهای نهایی خارج شود. همان‌طور که پیشتر مطرح شد، در این زمینه از رویکردی شامل این مراحل استفاده شد:

- تجزیه و تحلیل سازگاری،
- تجزیه و تحلیل خوشه‌ای، و
- اندازه‌گیری با چندین مقیاس.

این مرحله از تحقیق که به تدوین سناریوهای نهایی منجر می‌شود، با انجام تجزیه و تحلیل سازگاری آغاز گردید (Fink)

نتیجه گیری

در پژوهش موضوع این مقاله که می‌توان آن را در زمره مطالعات آینده‌پژوهی دسته‌بندی نمود، بررسی و تبیین گزینه‌های محتمل در رابطه با آینده حرفه حسابرسی در دهه آینده دنبال می‌شود. حاصل این امر، تدوین و توسعه هشت سناریوی مدون به شرح جدول ۵ بود. هر یک از سناریوهای شرح داده شده به ترسیم گزینه‌ای از بین چندین گزینه محتمل در رابطه با آینده حرفه حسابرسی می‌پردازد. این پرسش در رابطه با پژوهش یادشده مطرح است که سناریوهای طرح شده چه کمکی به اعضای حرفه حسابرسی (به‌ویژه مؤسسه‌های حسابرسی) در پیشبرد عملیات خود به نحوی مطلوب می‌کند.

در درجه اول می‌توان به این نکته اشاره نمود که ترسیم گزینه‌های محتمل برای آینده و بررسی شرایط و ویژگی‌های آن این امکان را در اختیار استفاده‌کنندگان پژوهش قرار می‌دهد تا خود را به‌منظور رویارویی و مقابله با تهدیدهای پیش‌رو و همچنین بهره‌برداری از فرصت‌های آینده آماده سازند. اما در ادامه، پژوهش یادشده می‌تواند به مراجع حرفه‌ای و مؤسسه‌های حسابرسی به‌منظور جهت‌دهی به تغییرهای در حال تحقق و دستیابی به آینده مطلوب و موردنظر تا حد چشم‌گیری یاری رساند. در حقیقت، پژوهش موضوع این مقاله با شناسایی عوامل کلیدی مؤثر بر آینده حرفه حسابرسی این امکان را فراهم می‌آورد تا ارکان سیاست‌گذار در سطح حرفه مذکور با شناسایی و انجام اقدام‌های لازم و از طریق تنظیم عوامل کلیدی شناسایی شده در پژوهش اقدام کنند. به‌نظر می‌رسد انجام چنین مطالعاتی با موضوع‌هایی مرتبط با حرفه حسابرسی و با بهره‌گیری از سایر روش‌های انجام مطالعات آینده‌پژوهی و در نهایت دستیابی به ادبیاتی غنی در این حوزه پژوهشی می‌تواند چراغ راهی مطمئن برای دستیابی به موفقیت به‌وسیله حرفه حسابرسی به‌شمار آید.

منبع:

• Backhaus K., H.J. Kirsch, and Ch. Rossinelli, **Future Perspectives on Auditing Profession**, World Congress of Accountants, 2014, Rome, 2014

(Gausemeier, 1995; et al., 2001). در این مرحله با بهره‌گیری از روش تجزیه و تحلیل سازگاری، تطابق درونی سناریوهای مطرح شده، تطابق محتوایی سناریوهای یادشده با شرایط مورد انتظار آینده و همچنین سازگاری بین یک سناریوی مشخص با سایر سناریوهای قابل طرح، تبیین و بررسی شد. حاصل این امر، اختصاص ارزشی معادل ۱ (سازگاری به نسبت ناچیز) تا ۵ (بسیار سازگار) به هر یک از سناریوهای قابل طرح بود. مفهوم سازگاری در این پژوهش، معادل انتظار منطقی از روی دادن و تحقق یک سناریوی مشخص در آینده است. در ادامه، تجزیه و تحلیل خوشه‌ای و اندازه‌گیری چندمقیاسی انجام شد. حاصل عملیاتی نمودن مراحل بالا و در نظر گرفتن مواردی چون زمینه‌های ابهام (عدم قطعیت) در رابطه با عوامل کلیدی شناسایی شده، منجر به تدوین و تبیین سناریوهایی شد که از لحاظ سازگاری دارای بیشترین ارزش بود و به تبع آن بیشترین احتمال رخ دادن و تحقق در آینده بر آنها مترتب بود. نتایج به‌دست آمده در قالب هشت سناریوی نهایی محتمل در رابطه با آینده حرفه حسابرسی در جدول ۵ مطرح شده است.

روش تحلیل سناریو شامل

سه مرحله اصلی است

که در نهایت منجر به

تدوین و ارائه

چندین سناریوی محتمل

در رابطه با آینده

پدیده مورد مطالعه

می‌شود